

Српска археологија између теорије и чињеница VIII

Археологија и антропоцен

Филозофски факултет
Одељење за археологију
Центар за теоријску археологију

Београд
27–28. март 2021.

Активизам, оптимизам и природа археолошке евиденције

Моника Милосављевић
Одељење за археологију
Филозофски факултет, Београд

Тема овог излагања је сагледавање природе археолошке евиденције кроз два наизглед неспојива домена. Први је активистичка и сасвим конкретна борба за очување наслеђа, а други домен је филозофија археологије и филозофија наука које се баве дубоком прошлoшћу. Управо је занимљиво што тако различита поља доводе до сличних увида о природи археолошког резоновања. Будући да је реч о показатељима који нису широко заступљени у теоријској археологији, чини се да су вредни промишљања.

Готово свим археолозима из Србије добро је познато да је *Петиција против изградње гондоле на Београдској тврђави* из 2019. године, коју је потписало више од 16 000 грађана, била почетак (засада) успешне активистичке акције коју и даље води организација *Еуропа Ностра Србија*.

Ту иницијативу подржале су кључне стручне институције као и појединци који се баве наслеђем, архитектуром, археологијом и екологијом. Циљ низа активистичких догађаја била је заштита културног, као и природног наслеђа који би били угрожени изградњом гондоле на Калемегдану. Археолози су оправдано тврдили да би се археолошки слојеви ненадокнадиво нарушили, а аргументацију о важности чувања постојећег стања поткрепљивали су аргументима из разнородних области: од архитектуре до екологије. Показује се да су археолози постали одлучни у својим тврдњама пред опасношћу уништења археолошког записа, слојева и

евиденције, за шта је ово тек један од илустративних примера.

Супротно агилности која је овом приликом показана, теоријски оријентисани археолози у Србији делују запретени у интерпретативне несигурности пред сензационалистичким жудњама јавности. То није без разлога, осмислити добру археолошку интерпретацију је ђаволски тешко. Због тога су ограђивање, интерпретативна несигурност и песимизам готово подразумевиви клишеи за оне археологе у Србији чије је светоназоре обликовао постпроцесни/постмодерни поглед на свет. Такав поглед је заснован на одбијању генерализација, проблематизовању улоге етнографских аналогичности као адекватног референтног оквира за археолошку реконструкцију, деконструкцији те критичком преиспитивању предсудова и предрасуда заснованих на идејама које претходе истраживању. Овом ставу иде у прилог то што археолошки подаци нису дати, односно што се њихова природа може окарактерисати као амбивалентна и парадоксална. Па ипак, пред опасношћу заривања гондоле у слојеве Београдске тврђаве у питање није довођено постојеће сазнање и вредност евиденције. Епистемолошки оптимизам се чинио као нужан.

Стога је циљ излагања да упореди искуство из активистичке праксе са епистемолошким начелима струке, односно да изложи идеје о природи археолошке евиденције из перспективе епистемолошког оптимизма/реализма. Представници овог приступа при проучавању наука које се баве прошлошћу раскидају с Куновом перспективом и појмом парадигме, а разговарају о новим питањима: пододређености, фрагментарности и индиректности археолошке евиденције. То је нов начин да се каже оно што археолози добро знају – на бази истих остатака може се доћи до различитих, а подједнако добро утемељених тумачења.

Упркос наведеним ограничењима материјалност археолошке евиденције, кроз приступ евиденционог резоновања, извор је оптимизма у погледу проблема могућности научног сазнања у археологији. Уместо опредељивања између различитих нивоа бинарности (природно/друштвено, пози-

тивизам/постпозитивизам, опште/појединачно, истраживање вођено теоријом/подацима), овај приступ скреће пажњу на многоструке линије евиденције и одговарајуће приступе за њихово праћење, као и ситуационо промишљање науке која се не збива у идеалним околностима.

Кључне речи: филозофија археологије, историја археологије, епистемологија, пододређеност, материјалност, интердисциплинарност, археолошка евиденција